

This is money. 2020. 26 February. URL: <https://www.thisismoney.co.uk/money/comment/article-8044447/RUTH-SUNDERLAND-Coronavirus-game-changer-globalisation.html> (дата звернення: 28.02.2020).
Time. 2020. 13 March. URL: <https://time.com/5803980/coronavirus-ethics/> (дата звернення: 16.03.2020).
Time. 2020. 13 March. URL: <https://time.com/5800379/coronavirus-quarantine-morality/> (дата звернення: 16.03.2020).
The Wall Street Journal. 2018. 22 January. URL: <https://www.wsj.com/articles/nationalism->

(Матеріал надійшов до редакції 31.01.20. Прийнято до друку 22.03.20)

УДК:81'42:81'33:81'37

DOI: <https://doi.org/10.26661/2414-1135/2020-79-22>

ШЕВЧУК О. В.

(Запорізький національний університет)

oksanashevchuk1@gmail.com

ПРОПОЗИЦІЯ ЯК ОДИН ІЗ АСПЕКТІВ ДИСКУРСА

Стаття присвячена явищу «пропозиція» і його аналізу у якості одного із аспектів дискурсу. Пропозиція представляє собою зв'язування через думку певних вихідних сутностей в єдину структуру. У голові людини сутності пов'язані певними відношеннями завдяки предметно-практичному досвіду індивіда, повторному осмисленню ним тощо. Можливе також формування пропозиції й іншого типу, коли людина пов'язує сутності уявного, фантазійного світу.

Інтерес лінгвістів до такого поняття як пропозиція, яке спочатку розглядалося в філософії та логіці, виник у зв'язку з поворотом лінгвістичної думки від досліджень чисто формальних структур речення до його внутрішнього змісту, тобто до семантичної структури.

Пропозиції, згідно з дослідженнями О. С. Кубрякової, можуть бути образного порядку, тобто представлені як оцінки, епізоди, картини тощо, та вербального порядку, де представляються й поіменовуються учасники події, яка може бути охарактеризована як дія, процес, відношення, що дозволяє підходити до пропозиції і як до структури свідомості, що зберігається в пам'яті в готовому вигляді, тобто репрезентованої своєю власною формою представлення, і як до структури свідомості, що лише складається з окремих компонентів у момент мовлення, тобто перед мовленням. Саме тут криються принципово різні шляхи його породження. Тому на етапах, що безпосередньо передують вербалізації замисла мовлення, можливі різні процеси членування потоку свідомості, різні способи формування думки та її подальшої об'єктивації. Адже породження мовлення розглядається як мовленнєвомисленнєвий процес, що одночасно призводить у рух і когнітивні, і мовні структури в їх постійній взаємодії та переплетінні, і як такий, що вимагає для свого перебігу наявності в мозку людини не лише особливих оперативних механізмів, але й своєрідної «стаціонарної бази їх застосування».

Ключові слова: пропозиція, дискурс, дискурсивний аналіз.

Shevchuk O. V. Proposition as the one of the aspects of discourse. Proposition is viewed in the paper as the connection of certain source entities into a single structure via thought. Proposition, according to the research by O. S. Kubryakova can be figurative. It is represented as evaluations, episodes, pictures, and the verb order, where the participants of an event are represented and named, can be characterized as an action, process, attitude that allows to approach the propositions as a structure of consciousness, stored in memory in a complete form, that is, demonstrated by its own form of the representation, and consists only of the individual components at the moment of speech, and before speech. Therefore, in the stages immediately preceding the verbalization of the speech conception, there may be different processes of the membership of the consciousness flow, different ways of thought forming and their further objectification. After all, the creation of speech is regarded as a speech-thinking process that simultaneously drives both cognitive and linguistic structures in their constant interaction and intertwining, and which requires not only special operational mechanisms, but also a kind of the "stability" for the human brain. It is based on its application. Returning to the concept of a sentence, it is worth noting that the understanding a sentence as expressing the kernel or the base of the sentence, which is constructed by a set of the relations between the verb and the noun and contrasted with the "modal component" of a sentence. It was clearly formulated by Ch. Philmore (1981). If the modal characteristics of a sentence includes negation, the time, the way, the kind, then everything that remains after their removal or can be separated from the modal components, forms the meaning of a sentence. Ch. Filmore proposed in this connection the formula "Sentence = modality + proposition", where the sentence includes a verb plus one or more distinct categories. Since the concept of "the verb" is easily transformed into the concept of "the function", and the concept of the noun groups can be associated with the different types of arguments, the given interpretation of the sentence can be correlated with its understanding in Frege's works (1977).

Key words: the proposition, the discourse, the discourse of analysis.

В логіці під пропозицією або логічним судженням розуміють певну форму думки, яка стверджує чи заперечує щось про предмети [Арутюнова 1976, с. 23-24]. Пізніше це поняття стало застосовуватися уже не до форми мислення, а до його змісту, що виражається в реченні. Розвиток когнітивної лінгвістики на сучасному етапі зумовив **актуальність** дослідження явища «пропозиція», оскільки воно є одним з провідних понять цієї галузі

науки про мову.

Метою статті є з'ясування зміста явища «пропозиція» у якості аспекта дискурсу.

Ця мета передбачає розв'язання наступних **завдань**:

- розглянути етапи розвитку поняття «пропозиція»,
- з'ясувати семантику атрибутивних структур, використовуючи дискурсивний аналіз,
- систематизувати отримані результати та відобразити їх у таблиці щодо вживаності іменників різних семантичних класів в родовому відмінку у конструкції N'sN.

Об'єктом дослідження статті є явище пропозиції в сучасній лінгвістиці, **предметом** дослідження стали етапи розвитку поданого явища на прикладі атрибутивних структур.

Н. Д. Арутюнова виділяє три етапи розвитку поняття **«пропозиція»**:

1) спочатку воно відповідало цілісному судженню як певній формі думки, що складається з модусу ствердження та диктума;

2) потім воно було визначено як об'єктивований зміст думки, відокремлений від суб'єктивної модальності й безпосередньо співвіднесений з позначуванним «станом речей»;

3) нарешті, термін «пропозиція» був застосований до значення тієї частини будь-якого речення, яка здатна поєднуватися з будь-яким «модусом комунікативної мети, тобто з дієсловами, які виражають цілеспрямованість мовленнєвого акту» [Арутюнова 1976, с. 34].

Попри це, ще й зараз у багатьох сучасних концепціях зберігається різне розуміння пропозиції.

Спираючись на дані психології мовлення, на теорії Л. С. Виготського, А. Р. Лурія, С. Д. Кацнельсон, У. Чейф і О. С. Кубрякова пропонують свої концепти породження мовлення, де вони оцінюють роль пропозиції в цьому процесі, а також описують і оцінюють акти формування пропозиції при переході від думки до зовнішнього висловлювання або, ще точніше, зв'язки, що складаються між ситуацією в світі вербалізації народжуваної думки та її об'єктивацією в **дискурсі**.

Деякі дисертаційні дослідження, зокрема, Єгорова О. І. та Шульжик С. В., присвячені семантиці атрибутивних структур, побудовані з урахуванням семантичної специфіки складових сполучень слів, передусім на основі розмежування **«імен властивостей»** та **«імен речей»**.

Дослідники Фрумкіна Р. М., Уфимцева Г. А. виходили з того, що **«імена речей»** позначають «зовнішні реалії» на протигагу мисленнєвим, і складають один із найбільш потужних і багатих у кількісному відношенні пластів лексики загалом. Предметні імена можуть називати як окремі предмети дійсності, так і узагальнені поняття про них, тобто позначають предмети, речовини, людей, тварин.

Наприклад, проведемо дискурсивний аналіз наданої прототипічної моделі присвійності з метою визначення семантичної класифікації іменників, що займають позицію першого субстантива в конструкції N'sN. Під дискурсивним аналізом ми розуміємо аналіз атрибутивних комплексів, що розглядаються у дискурсі.

У нашому дослідженні ми розглядаємо дискурс як текст у процесі його створення тим, хто говорить або пише (online). Це, так би мовити, текст з операційними характеристиками породження мовлення мовленнєвого витвору, тобто це текст, який виникає по мірі виконання тим, хто говорить (пише), комунікативного завдання (реалізації комунікативної інтенції). Очевидно, що під дискурсивними характеристиками в статті маються на увазі такі відмітні риси досліджуваних сполучень, які пов'язані з їх використанням в реальному тексті, дискурсі, і, які викривають ситуативну обумовленість значення досліджуваної конструкції.

Враховуючи непредикативний характер ядра словосполучень, учені виділяють *власні* внутрішні ознаки предметів і *відносні*, що відображають зв'язок даного предмета з іншими.

Запропонована тут класифікація не претендує на абсолютну точність і вичерпність, зважаючи на складність змісту абстрактного імені. Як відзначає В. В. Морковкін, «заявного розвитку розвитку науки вся змістова сторона лексики не може бути представлена

у вигляді жорсткої всеохоплюючої ієрархічної класифікації» [Морковкин 1984, с. 9].

До **конкретних** імен ми відносимо іменники, що позначають:

- предмети (*table*);
- їжу (*bread*);
- артефакти (*park*);
- природні об'єкти (*ocean*);
- астрономічні тіла (*star*);
- атмосферні явища/стани (*snow, fog*);
- фізичні дії (*knock, cry*).

Наведена тут послідовність не випадкова. Перелік починається з прототипу або кращого представника конкретних іменників – назви предмета, що відповідає всім викладеним вище критеріям. Не викликають сумнівів також іменники, що виражають поняття їжі, артефактів, природних об'єктів та астрономічних тіл, атмосферних явищ (наприклад, розглянемо дефініцію слова *snow – water frozen into soft white flakes that fall from the sky in cold weather*). Ця словникова дефініція однозначно вказує на конкретний характер референта, позначеного цим іменником.

Особливого застереження потребують іменники, що виражають дію. Дія має складну структуру і в повному вигляді включає сім компонентів: 1) *агенс 1 (ініціатор)*; 2) *агенс - 2 (виконавець)*; 3) *агенс (інструмент)*; 4) *об'єкт (об'єкт впливу)*; 5) *дія*; 6) *об'єкт (передбачуваний об'єкт, продукт, результат)*; 7) *ціль*.

Як відомо, ізосемічним способом позначення дії є дієслово, а неізосемічним, з-поміж інших, віддієслівний іменник. До імен дії ми відносимо ті іменники, які називають дію і у той же час передбачають наявність цілі: дія, позбавлена цілі, кваліфікується як позбавлена смислу.

Дослідники пропонують різні класифікації типів дії. Так, Г. А. Золотова виділяє такі її різновиди: *мовленнєвомисленнєві, емоційні, конкретні, фізичні, інтерсуб'єктні, руху* [Золотова 2002, с. 162-164]. Дії є властивістю, ознакою предмета, але в онтологічному плані вони не можуть бути віднесені до предметів, субстанцій у традиційному розумінні. Саме тому віддієслівні іменники, що включаються в парадигму номінантів поряд з дієсловами [Гак 1992, с. 77], трактуються як абстрактні іменники.

До **абстрактної** лексики ми відносимо іменники, що позначають:

- метаімена (*cause, category*);
- «культурні концепти» (*life, love*);
- етичні та естетичні норми (*conscience, harmony*);
- ситуації в соціумі, події (*unemployment, victory*);
- відношення в соціумі (*power*);
- відносини між людьми (*envy, friendship*);
- параметри предметів (*height, surface*);
- гіпероніми (*plant*);
- здібності, якості (*intuition, stupidity*);
- стани (*hope, agony*);
- астрономічний час (*night, day*).

Розглянутий матеріал і його аналіз, який спрямований на виявлення особливостей вживання родового відмінку під час опису того чи іншого об'єкта для подальшого зіставлення з іншими конкуруючими структурами у текстах художньої прози, показав, що іменники у родовому відмінку достатньо часто вживаються: на 5340 сторінках художньої прози зустрілося 5418 випадків такого вживання. Інакше кажучи, на кожній сторінці художньої прози у межах досліджуваного матеріалу було відмічено, щонайменше, одне вживання атрибутивного комплексу з іменником у генитиві в ознаковій зоні комплексу.

Після перевірки повноти отриманої інформації, що була почерпнута з традиційних граматики і на основі аналізу тематичних груп іменників, які займають позицію першого компонента N в конструкції N'sN, ми ввели визначені корективи та систематизували ці дані у таблиці з урахуванням специфіки кожної з груп.

Таблиця 1
Вживаність іменників в родовому відмінку
у текстах художньої прози

Іменники в позиції першого компонента в конструкції N'sN	Загальна кількість: 5418	Кількісне відношення у процентах конструкції N'sN до загальної кількості
1. Іменники – істоти	5043	93
1.0. Імена власні (назви особи)	3318	61,2
1.1. Імена загальні (назви особи)	1500	27,7
1.2. Збірні	159	2,9
1.3. Назви тварин	66	1,2
2. Іменники-неістоти	375	7
2.0. Локативні	321	6
2.1. Географічні власні назви	102	1,9
2.2. Визначення місцеположення	18	0,34
2.3. Визначення відстаней	3	0,05
2.4. Визначення часових відтінків	201	3,71
2.5. Назви артефактів	41	0,07
2.6. Назви грошей	6	0,15
2.7. Назви частин тіла людини	4	0,07
2.8. Абстрактні імена	-	-

Відзначимо, що семантична класифікація відмінюваних іменників, які представлені у таблиці, виявилась дещо різною від тих класифікацій, які пропонуються у традиційних граматиках. З причин, які будуть зазначені нижче, і для відображення проблеми, яка нас цікавить, цю класифікацію довелося дещо переглянути і перебудувати.

Судячи з частотності вживання, семантичні групи, які виділені у цій таблиці, можна трактувати як прототипічні. Фактично, вся запропонована нами класифікація побудована на двох великих класах іменників, які характеризуються з позиції:

- а) антропоцентризму (особа/неособа);
- б) локації.

Варто зауважити, що стилістична маркованість текстів є важливим параметром при дослідженні конструкцій N'sN. Участь різних розрядів або груп іменників, які приймають показник відмінка, за частотою вживання виявляється різною у текстах художньої прози.

Як наслідок, потрібно враховувати факт, що тип **дискурсу** визначає певні обмеження на можливість залучення тих або інших субстантивів щодо даної конструкції. Беручи до уваги результати проведеного аналізу фактичного матеріалу, а також тенденції, зазначені в найновітніших граматиках сучасної англійської мови, можна зробити висновок про те, що останнім часом значно розширилася сфера вживання іменників на позначення неістот у родовому відмінку, і це має знайти своє когнітивне пояснення. Очевидно також, що відносини володіння трактуються досить широко, і, що в результаті можна говорити про своєрідну «експансію» родового відмінка на сучасному етапі розвитку англійської мови [Баранова 2004, с.75].

Із вищезазначеного стає зрозуміло, що принцип антропоцентризму є, дійсно,

провідним для визначення можливості субстантивів, які мають присвійний показник -'s. Адже близько 90% усіх випадків вживання генитива – це іменники на позначення особи. Ці результати легко пояснити, оскільки саме людина є центром всесвіту. З одного боку, вона розглядається як джерело володіння чимось або кимось і залучає до свого простору те, чим реально можна володіти, а з іншого, є джерелом активної креативної діяльності і залучає знову-таки до свого простору інші об'єкти.

Перспективами подальшого дослідження вважаємо аналіз інших пропозитивних структур на тлі текстів наукового та науково-популярного стилів сучасної англійської мови.

Література

Арутюнова Н. Д. Предложение и его смысл. Москва : Наука, 1976. 383с.

Баранова К. М. Экспансия притяжательного падежа в современном английском языке. *Иностранные языки в школе.* 2004. № 6. С. 75–81.

Гак В. Г. Номинация действия. *Логический анализ языка : Модели действия.* Москва, 1992. С. 77–84.

Золотова Г. А. Коммуникативные аспекты русского синтаксиса. Москва : Наука, 2002. 368 с.

Морковкин В. В. Семантика и сочетаемость слова. *Сочетаемость слов и вопросы обучения русскому языку иностранцев.* Москва, 1984. С. 5-15.

(Матеріал надійшов до редакції 6.12.19. Прийнято до друку 18.02.20)

УДК: 821.111:82.09:81'373.612.2

DOI: <https://doi.org/10.26661/2414-1135/2020-79-23>

ШИРОКОВА І. І.

(Запорізький національний університет)

shyrokova_irina@ukr.net

ПРИРОДА В ПОЛІКОДОВОМУ ПРОСТОРИ ІНДИВІДУАЛЬНО-АВТОРСЬКОЇ КАРТИНИ СВІТУ В. БЛЕЙКА

У статті проаналізовано візуальні та вербальні засоби актуалізації природних концептів в індивідуально-авторській картині світу В. Блейка, видатного представника англійського передромантизму. Час творчості автора був пов'язаний із поширенням емпіричного погляду на всесвіт, філософського сприйняття механістичного характеру природи. Тогочасні митці формували власний концепт природи і серед інших В. Блейк через антихристиянські настрої ставився до неї як до певного всесвіту, намагався знайти відповіді на екзистенційні питання. І все ж світ природи в індивідуально-авторській картині світу цього поета пов'язаний з біблійними мотивами, хоча деякі дослідники вважають В. Блейка «поетичним противником природи».

У «Піснях невинності» В. Блейк втілює божественність природи в ідилічному, радісному й гармонійному світі, де панує пасторальний настрій, а багато образів цього циклу є символами єдиного захисника – Бога. Філософія циклу «Пісні досвіду» якраз протилежна: центром стає земна реальність, хоча В. Блейк, як і раніше, вірить у щедрість природи, але вважає, що люди несправедливо використовують її блага.

Вербальна репрезентація концепту ПРИРОДА в індивідуально-авторській картині світу В. Блейка здійснюється різними способами: прямо (через найменування природних об'єктів — назви топографічних об'єктів, явищ природи, рослин, тварин тощо) та опосередковано за допомогою метафор. Перцептивні образи, що апелюють до різних модальностей (зорової, слухової, тактильної), сприяють ефективній та цілісній репрезентації концептів.

У статті обґрунтовано ключову роль антитетичного принципу в моделюванні світу В. Блейком та симбіозу вербальних і візуальних компонентів. Антитетичний принцип виявляється в протиставленні неба й землі, гармонійного світу природи й світу цивілізації, гарного ставлення природи до людей та її байдужості й ворожості. Вербальні та візуальні компоненти вступають у різні види семантичної взаємодії, створюють єдине ціле та підсилюють вираження авторського задуму — протиставлення природного світу й опанованого та спотвореного людиною простору.

Ключові слова: індивідуально-авторська картина світу, концепт, вербальні засоби актуалізації концепту, візуальні засоби актуалізації концепту, перцептивний образ, опозиція концептуальних ознак.

Shyrokova I. I. Nature in the polycode space of W. Blake's worldview. The article deals with the analysis of visual and language means of the NATURE concept representation in the worldview of W. Blake, one of the most famous pre-Romanticism poets in England. The time of W. Blake's creative work was connected with the spread of empirical view on the universe, philosophical perception of nature as mechanistic. The artists of that period formed their own concept of nature. W. Blake, who had anti-Christian sentiment, referred to nature as a certain universe trying to find answers to existential questions, still the world of nature in the poet's worldview is connected with Biblical motives and is extremely spiritualized. Though some researchers consider W. Blake to be "nature's poetic adversary".